

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

rapport

ZOOLOGISK SERIE 1977-13

Noen minner om konservator
Hans Thomas Lange Schaanning

Anders Bernhoft-Osa

Universitetet i Trondheim

K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Rapport Zool. Ser. 1977-13

Noen minner om
konservator Hans Thomas Lange Schaanning

av

Anders Bernhoft-Osa

Universitetet i Trondheim
Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Museet
Trondheim, juli 1977

ISBN 82-7126-152-5

INNHold

Innledning	5
Mitt første møte med Schaanning	5
Ornitologisk stasjon på Revtangen	7
Fangstmetoder prøves og arbeidet planlegges	9
Fuglefangst med blendlykt	11
Schaannings morgenfangst	12
Fuglefotografering	13
Schaanning forteller	14
Også en brødbaking	14
Den dypfryste frosken	15
Innsamlinger i Pasvik	15
"En økonomisk herre"	16
Kongress i København i 1926	17
Vakt ved vaderrusene	18
Schaanning var en seig kar	22
Politikk	23
Naturvern	24
Ikke bare fugl i stasjonsjournalen	24
Slumpelykke	26
Helten fra Pasvik tar solbad	27
En harejakt	28
Liddeli god tobakk	29
Hans yndlingsfugl	29
Zoologi kontra kulturhistorie	30
"Bryne nebbet"	30
Runde tall	31
"Gamlerusa" stjålet og stasjonen plyndret	31
Striden om Colletts "Norges Fugle"	32
Han var ofte skeptisk overfor sjeldne funn	33
På Utsira	34
Nøysom i matvegen	35
"Søvnløs"	36
"Røkdjevelen"	36
Orkan over Revtangen	37
Ivrig frimerkesamler på sine gamle dager	38
Et trist budskap	40

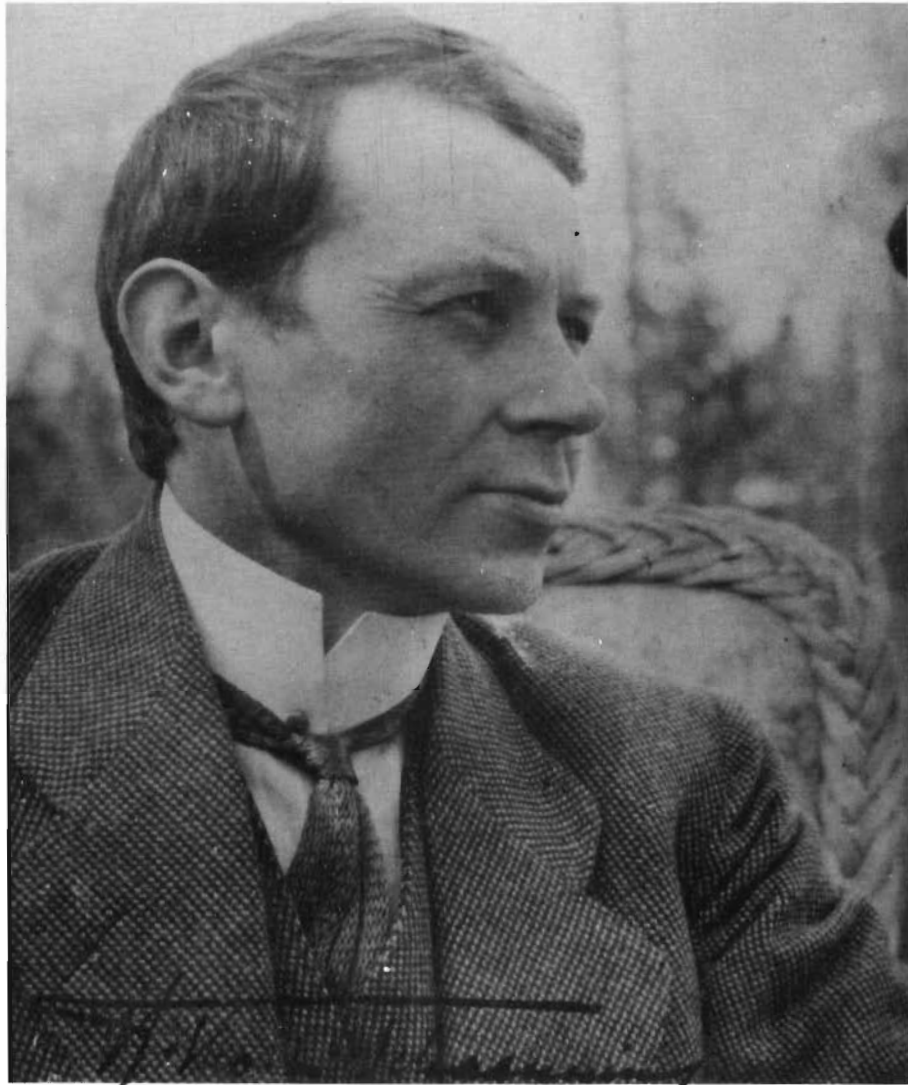

Fig. 1. Konservator Hans Thomas Lange Schaanning.

INNLEDNING

De etterfølgende sider er et forsøk på å tegne en skisse av konservator Hans Thomas Lange Schaanning, slik jeg lærte ham å kjenne gjennom mange års samvær ved Stavanger Museum og ikke minst på museets ornitologiske stasjon på Revtingen. Da ingen nålevende ornitolog kjente Schaanning personlig bedre enn undertegnede, kan mine notater kanskje ha en viss verdi.

Professor Svein Haftorn foreslo at jeg skulle skrive ned noen av mine erindringer om Schaanning og ta med løst og fast. Det har jeg nå gjort, selv om meget av det jeg forteller nok har mest interesse for meg selv som sitter her som en gammel mann og minnes "forna dager".

Det var en som ville ha det til at folk på Revtingen syntes Schaanning var en "raring" som de helst lo av. Men det var ikke tilfelle. Jo, de kunne nok ha stor moro av hans påfunn og bemerkninger, men de av oppsitterne som lærte ham virkelig å kjenne, satte stor pris på "fuglamannen".

Som man vil se av det følgende, hadde Schaanning og jeg mye moro selv om han var 20 år eldre. Vi var begge to nokså humoristiske, og som gode venner småertet vi hverandre rett som det var for en eller annen tabbe.

MITT FØRSTE MØTE MED SCHAANNING

Det var visstnok i 1915 at jeg første gang så navnet H. Tho. L. Schaanning. Jeg bodde den gang i Valle i Setesdal. En dag fikk jeg et prospekt over en fuglebok, Norges Fuglefauna, som Schaanning skulle gi ut på Cappelens Forlag. Selvsagt abonnerte jeg straks på boka og ventet spent på første hefte, for mitt "bibliotek" bestod bare av to bøker. Den ene var "Norges Fugler" av Embrik Strand og var kjøpt antikvarisk for 50 øre fra Det Norske Samlaget, den andre var "Einheimische Stubenvögel" som en dansk tante sendte meg da hun visste at jeg hadde en del tamme norske fugler.

Innkjøpet av Schaannings bok ble finansiert ved å skyte ekorn. Det var, om jeg ikke husker feil, 50 øre i skuddpenger og så ble det

betalt noe for skinnene. - Boka ble i lange tider min daglige lektyre og var til stor nytte. Den var dessverre ikke illustrert med fargetavler slik som våre dagers håndbøker, og det var ikke alltid så lett å bestemme de forskjellige fugleslag. Men man lærte å bli meget varsom når en arts identitet skulle avgjøres.

Senere ble selvsagt Schaannings navn velkjent for meg. Fra Bergens Museum lånte jeg hans avhandlinger om fuglelivet nordpå og las det han skrev i Norsk Jeger- og Fiskerforenings Tidsskrift. Ennå minnes jeg den stemning som grep meg da jeg las boka hans "Jægerliv Nordpaa". Senere har jeg også hygget meg med disse beretningene fra villmarka i Pasvik.

Personlig ble jeg kjent med Schaanning i 1919. For å komme helt til hektene etter spanskesyken reiste jeg om våren til Jæren. Der skulle jeg blant annet få tak i noen fugler til Bergens Museum og i den anledning hadde jeg med et brev til Schaanning fra konservator Sigurd Johnsen. Senere fikk jeg vite at Schaanning ikke hadde vært så overvettets begeistret for at eventuelle fugler fra "hans distrikt" skulle havne i Bergen.

Da jeg kom inn på forværelset til Schaannings kontor, kunne jeg ikke se ham direkte men via et stort speilbilde i en monter. Og han kunne sitte ved sitt arbeidsbord og kikke på den besøkende. Dette syntes han var meget praktisk. Ved min entre på Stavanger Museum ble det bare en ganske kort samtale, for Schaanning var opptatt med å skrive en nekrolog over sin venn og kollega Johan Koren som var død i spanskesyken. Som det følelsesmennesket Schaanning var, virket han meget trist. Han og Koren hadde som kjent vært sammen i Aust-Finnmark og hatt mange felles opplevelser på jakt- og innsamlingsferder.

Senere fikk jeg ved flere anledninger besøke Schaanning og hans familie i den tid han bodde på "Hansons Minde" på Tjensvoll. Der hadde han omgitt seg med ymse fugler, blant andre mange kalkuner, gjess og ender, men dessverre fikk jeg aldri høve til å se sangsvaneparet som han har skildret så begeistret i Norsk Ornitologisk Tidsskrift. Ellers hadde han planer om en stor fuglepark ved Mosvannet og det nå dessverre igjennfyllte tjernet på "Hansons Minde". Der var det tanken å samle et representativt utvalg av Norges fugler, men planen lot seg dessverre ikke realisere, blant annet på grunn av eiendomsforholdene og manglende interesse fra vedkommende myndigheter.

For meg knytter det seg mange minner til alle de årene jeg hadde den glede å være sammen med ham. Særlig husker jeg den tida da vi hver høst arbeidet sammen på Ornitologisk stasjon. Derfor forteller jeg så gjerne et og annet om en av Norges fremste fugleforskere, en på så mange måter eiendommelig mann.

Hans Thomas Lange Schaanning var født i 1878, sønn av ingeniør Peder Schaanning. Alt som guttunge fikk Hans interesse for livet ute i naturen og da først og fremst fuglene. Og som så mange vordene zoologer begynte han å samle fugleegg og tilbrakte det meste av sin tid i skog og mark.

Det var meningen at Schaanning skulle ha blitt apoteker, og han begynte i lære, men som han selv uttrykte det, så dugde han ikke som "pilledreier". Da han var nybakt student dro han i 1899 nordover til Aust-Finmark hvor han tilbrakte i alt 12 år med studier og innsamlinger til forskjellige naturhistoriske museer. Under sitt opphold der var det at Schaanning begynte å skrive sine interessante beretninger som delvis er tatt inn i boka "Jægerliv Nordpaa - Jagt-zoologiske Reiser til Finmarken og Novaja-Semlja" (Kr.a. 1916).

ORNITOLOGISK STASJON PÅ REVTANGEN

Alt i 1921 slo Schaanning til lyd for at det burde opprettes en ornitologisk sentralstasjon ved Stavanger Museum. En av stasjonens oppgaver skulle være å ta seg av studiet av Jærens rike fugleliv (Norsk orn. Tidsskr. (1), 1921). Høsten 1937 ble planen realisert. Medvirkende til dette var nok blant annet at professor R. Drost, lederen av "Vogelwarte Helgoland" på øya Helgoland, sendte en skrivelse til Stavanger Museums direksjon. Han nevnte den store betydning det ville ha for studiet av fugletrekket i Europa at det ble opprettet en ringmerkingsstasjon et sted på Norges lange kyst.

Hvor skulle så stasjonen ligge? Den kjente fuglevenn, Gabriel Nærland, som i mange år stod i kontakt med professor Robert Collett og

Fig. 2. Ornitologisk stasjon på Revtangenen på sitt opprinnelige sted like innenfor sanddynene. Den er senere flyttet lengre vekk fra strandlinjen, til hovedveien på Reve. (Bernhoft-Osa foto)

Fig. 3. Schaanning ved fangstruser for vadefugler på Revtangenen 22. september 1946. (Bernhoft-Osa foto)

hadde et godt kjennskap til Jærens fuglefauna, foreslo at stasjonen burde ligge ved sjøen på Nærland. Schaanning syntes stedet lå vel langt fra Stavanger. Jeg for min part tillot meg å foreslå Revtangen som en plass der det sikkert var gode betingelser for fangst og ringmerking av vadefugler, blant annet på grunn av de store mengder tare som fikk vaderne til å raste. Husker at jeg en høstdag fanget 34 sniper bare ved hjelp av litt hønsenetting som jeg satte opp på stranda.

Det ble altså til at Schaanning bestemte seg for Reve. Og Gabriel Nærland mente også at valget var rett da han en høstdag med stort trekk, besøkte stasjonen.

Stasjonen på Reve ble Schaannings største interesse i de følgende år. Her likte han seg og følte seg fri. Der var det ennå i 1937 et stykke så å si uberørt natur. Om høsten kunne det gå dagesvis uten at et menneske viste seg ute mellom sanddynene, bortsett fra en og annen krypskytter. Landskapet minte om tundraen syntes Schaanning. Stillheten ble vanligvis bare brutt av vindens sus i marehalmen, fugleskrik og havbrus. Hylende jetfly som i dag farer over skytefeltet på Reve var den gangen selvsagt en fjern tanke.

FANGSTMETODER PRØVES OG ARBEIDET PLANLEGGES

Selve stasjonsbygningen som lå bak sanddynene et par hundre meter fra sjøen, var det luneste stedet på hele Revtangen. Det kom vel med når høststormene satte inn. Den beskjedne hytta bestod av en ganske rommelig stue og et lite soverom, samt kjøkken. Senere ble det bygget til gang og ett gjesterom.

Etter hvert som vi kom i orden, begynte vi å prøve ut fangstmetoder som kunne høve på Revtangen. Det ble en hel del eksperimenter og vi diskuterte ivrig ymse planer. Jeg som fra tidligere år hadde litt erfaring med fuglefangst, var ikke alltid enig i hvorledes den første fangsthagen, "Helgolands-rusa", burde bygges, og tillot meg å foreslå noen forandringer. En dag sa Schanning: "Du, Abo, kommer med så mange innvendinger og forslag, men jeg har min arbeidstegning å gå etter". Nå visste jeg at han ikke hadde det. Litt etter ropte han bort til meg og spurte om hvorledes vi burde gjøre ett eller annet med ruseinngangen. Jeg stod sammen med Fridtjof Schaanning og spikret opp netting og svarte

bare: "Det er svært enkelt". "Ja, ossen det da?". "Det er bare å se på arbeidstegningen din". På en lang stund mælte Schaanning ikke et eneste ord. - "Den satt", sa Fridtjof og frydet seg. Men hans far moret seg nok også i stillhet, for han syntes sikkert at det var et "liddeli" godt svar.

En dag fikk jeg beskjed om å lage en fallruse som skulle være til å heise opp på en stolpe, og som kunne dekke over en hel fugleflokk når vi dro i et tau. Det var lett å forstå at patentrusa kom til å bli ubrukelig, men som lydig assistent laget jeg den nøyaktig slik som jeg fikk beskjed om. - Da patenten skulle prøves, ymtet Schaanning noe om at Stavanger Museums direksjon burde ha vært tilstede. - "Nei, heldigvis er den ikke det", sa jeg. - Schaanning: "Abo er alltid så pessimistisk". Rusa som målte 2 x 2 meter ble høytidelig heist opp på stanga. Men akk og ve, hele greia seig sammen som en våt klut. Konstruktøren fikk det travelt med noe annet.

Derimot virket de små trekantete vaderrusene som ble satt ut på stranda og taren utmerket. De ble senere en del forbedret og er blitt kalt "Revtangen-ruser" i en tysk håndbok om fuglefangst. En av de første av disse rusene hadde vi flere sesonger. "Det fins ikke maken til "gamlerusa". I den har jeg fanget mange faul", sa Schaanning en dag vi satt og holdt øye med rusene. Han kalte en av dem for "gamlerusa" og påstod at den var mange år gammel, men måtte til slutt innrømme at av den opprinnelige rusa fantes det ikke det minste igjen. For hver høst hadde han med kjærlig hånd reparert den. To ganger var nettingen blitt fornyet, og etter hvert var hver eneste del skiftet ut. Mitt forslag om å lage en helt ny ruse ble ikke godtatt fordi det knyttet seg så mange spennende minner til nettopp denne rusa. I det hele hadde Hans Thomas meget vanskelig for å skille seg av med gamle ting som det knyttet seg minner til. En sportshatt som hadde sett sine beste dager oppe i Pasvik gikk han stadig med på Reve. Og når det skulle kokes havregrøt som han satte slik pris på, brukte han aldri annet enn en liten kasserolle som hadde vært med på utallige turer i ødemarka nordpå. Han kunne ikke begripe at ikke også jeg satte pris på havregrøt kokt i vann. For å være imøtekommende tok jeg en gang en klatt, men lukten var nok. Under oppfyringen av primusen var det uheldigvis kommet en skvett denas opp i grøten. Han påstod det smakte som den fineste rompudding, men det endte med at han gikk ut og inviterte måkene på grøt, og der gikk den

ned på høykant. Likte jeg ikke grøten, så satte jeg mer pris på den gode sjokoladen som Schaanning stundom kokte når vi kom inn etter en kald og sur tur på stranda.

At Schaanning tok vare på velbrukte ting, var nok ikke bare på grunn av gamle minner, men noe som satt igjen fra årene nordpå der det var mange mil til nærmeste handelsmann. Under en tur langs strandkanten fant han en rusten spiker som han puttet i lomma. -"Hva jeg vil med den? Jo, ser du. I skogene oppe i Pasvik kunne en gammel spiker redde livet i et knipetak".

FUGLEFANGST MED BLENDLYKT

Som kjent kan en stundom når det er mørkt fange fugl ved å blende dem med et skarpt lys. Men lysstrålen bør være konsentrert, og en beksvart kveld uten stjerner er best. En kveld fikk jeg med håv tatt 40 småvadere. De fleste var myrsnipen som gikk på taren og boret med nebbet etter fluelarver selv om det var stummende mørkt. Dette syntes Schaanning hørtes spennende ut, og en kveld ville han også prøve seg. Da vi kom ned på stranda satt det noen svartbak ved vannkanten. Ved bare av og til å blinke et lite øyeblikk med lykta, kom jeg helt inn på fuglene og grep en av dem over vingespissene og fikk den ned i en sekk som vi hadde med oss. Så var det Schaannings tur til å ta en svartbak, men da den skulle puttes i sekken hakkete den vilt omkring seg og fikk godt tak i låret på ham. Den kraftige nebbspissen gikk gjennom klærne og måka ville ikke slippe taket, men det ville heller ikke Schaanning. Ved forente krefter lyktes det å få fuglen løs og ned i sekken. Heldigvis satte det seg ikke vondt i såret som var ganske dypt etter det kvasse nebbet.

Ellers lar jeg ham selv berette om denne høstnatta slik som det står i stasjonsjournalen for 8. september 1939: "Regn og stummende mørke med sterk vestanvind da vi allerede kl. 9 tørnet ut for å prøve de nye lykter og håver. Det viste seg å være en del fugl, således tok Osa straks årets første dvergløper, og like etter befandt vi os midt oppe i en flok svartbak, ca. 30 stk., og knep straks en med håven. Da de øvrige ble sittende, la vi håvene vekk, og Osa tok først én og derpå jeg 3 stk. bare med lykt og hender. Disse 5 fikk vi med meget strev

puttet inn i en av strandrusene, da vi ikke hadde så store ringer med os. I to av strandrusene tog vi også ut et dusin fugl, og med håv og lykt ytterligere et halvt snes stykker, hvorav flere med bare hendene. Helt gjennomvåte vendte vi tilbake til stasjonen etter 2 timers forløp med 23 vadere (18 myrsnipper, 1 polarløper, 2 sandlo og 1 steindreier). Her tok vi os en tør visky og skiftet tøi og gikk så ut igjen for å merke de 5 svartbakene i rusene. Herunder bet en mig svinagtig stygt - en diger flænge i hånden. Videre tok vi ytterligere 10 myrsnipper med bare hendene ved hjelp av lykten. Kl. 1,30 inat var vi atter på stasjonen. Ringmerkingsresultatet samlet for kvelden ialt 37 ringfugl".

SCHAANNINGS MORGENFANGST

Grytidlig en stille septembermorgen kom nå avdøde Jarulf Reve ruslende nede på Revet. Det var han og Malgrim Reve som hadde vært så imøtekommende å selge et område til stasjonen. Plutselig fikk Jarulf øye på noe underlig kvitt som beveget seg ute i taren. Han kunne først ikke begripe hva det var, men da han kom nær nok, viste det seg å være et nakent menneske som lå der og krabbet på alle fire i en tarehaug som fløt i sjøen. Det var Jarulfs gode venn "fuglamannen" som helt netto strevet med å berge i land en fugleruse som sjøen holdt på å ta med seg. Jarulf ble invitert opp til hytta på frokost og morgendram, men først ville han finne klærne til Schaanning. Nei, de lå oppe i hytta for han var gått ned på stranda i Adams drakt klokken 5 om morgenen for å fange fugl. Morgenfangsten var den gildeste og den ville han være alene om til vanlig. Derfor lot jeg som om jeg sov når han i grålysninga stod opp og "lurte" seg avsted for ikke å vekke sin kone som lå i et annet rom. For å være riktig stille og hensynsfull klatret han ut gjennom stuevinduet, men da laget han meget mer støy enn om han hadde gått gjennom døra.

En kveld bestemte han seg for å være ekstra tidlig oppe neste morgen. Derfor la han seg ikke bare fullt påkledd i soveposen, men tok til og med på seg de store gummistøvlene. Men da han i løpet av natta måtte ut en tur, ble det en svær brumming og et par kraftuttrykk. Med gummistøvler var det meget vanskelig å komme inn og ut av soveposen. Men han ville ikke gi seg og beholdt støvlene på hele natta.

En gang Schaanning hadde forsøkt å lure seg lydløst ut, kom han tilbake i full fart og ropte: "Se å dra deg opp, Abo, og kom deg ned på Revet. Der er det ti-tusener og atter ti-tusener av vadefugler". Han var til de grader begeistret at jeg spratt opp og sprang ned på stranda. Jo, det var en masse fugl. Et imponerende syn var det når flokkene kretset over tarehaugene. Men i sin begeistring og kanskje for å få fart i sin assistent, hadde han nok tatt litt sterkt i med sine "ti-tusener og atter ti-tusener". Men noen tusen var der nok.

Flere av de fugleinteresserte som besøkte stasjonen og hjalp til med fangsten, fikk høre om denne episoden, og en tid var det litt av et ordtak dette med ti-tusener og atter ti-tusener når det vrimlet av fugl på taren.

Den største ansamling av fugl som noen gang vites iakttatt på Revtangen ble sett av oppsitterne på de nærmeste gårdene en høstdag for mange år siden. På om lag 1.5 kilometers avstand så det ut som om det brant i marehalmen. Noen unger ble sendt ned for å se etter, og det viste seg å være vadefugler som kretset over taren. Når folk på Reve som var vant til å se store fugleflokker høstens tid kunne ta så feil, må det ha vært kolossale masser.

FUGLEFOTOGRAFERING

Det var pussig å se da Schaanning skulle innvie det nye fotoapparatet som var anskaffet til bruk på fuglestasjonen. Han forsøkte å lure seg innpå noen vadere og gikk meget langsomt skritt for skritt bortover stranda. Det var uråd i helt åpent terreng å komme nær nok, og det hjalp ikke at Schaanning forsøkte å gjøre seg mindre synlig ved å gå med krøkte knær, en fremgangsmåte som kanskje kunne være nyttig under jakt i skog og kuppert lende.

Bare synd at jeg ikke fikk tatt et foto av "snikskytteren" under hans forgjeves kamerajakt. Det hadde vært alle tiders bilde av Schaanning. Det lyktes ham først å få knipset en vader da han endelig forstod at å krøke seg i knærne var helt nyttesløst.

SCHAANNING FORTELLER

Når vi satt i stasjonshytta i de lange høstkveldene kunne Schaanning stundom fortelle fra sitt liv oppe i Finnmark. Bare synd at han ikke publiserte mer om sine opplevelser. Han førte jo en utmerket penn og kunne være meget poetisk, men også skarp når det passet ham. Han las gjerne dikt og begikk også selv ett og annet leilighetsdikt, og han var en flink oppleser. Derfor satte både fru Hedvig Schaanning og jeg stor pris på når han i skjæret fra "Alladinslampa" underholdt med prosa eller poesi, særlig likte han å lese dikt av Kipling.

Jeg la merke til at Schaanning hadde et arr på det venstre håndledd. Hvorledes hadde han fått det? Jo, det fikk han en vinterdag i Pasvik. Hans gode venn Koren var dratt på en jakttur og hadde tatt med seg nøklene til hytta. Mens Schaanning ventet slaktet han en rein og begynte å flå den. Uhellet ville at tollekniven glapp og traff Schaanning i håndleddet så blodspruten stod høyt i været. I flere timer måtte han gå og gå rundt hytta for å beholde varmen mens han hele tiden klemte på blodårene i håndleddet for ikke å forblø. Det ble en uhyggelig ventetid før Koren endelig dukket opp. For å stanse blødningen ble Schaanning lagt til sengs. Den skadete armen ble forbundet og holdt i været med et tau som var festet i taket. Slik lå han inntil det kom lege fra Kirkenes. Og det var i aller siste liten for det holdt på å gå koldbrann i armen.

OGSÅ EN BRØDBAKING

Under en samlertur slapp Koren og Schaanning opp for brød. De hadde mel og stanset ved en gamle for å få kona der til å bake for seg. Jo, det skulle nok bli ordnet og kona ga seg til å kna deig. Rundt om i gamma sprang en halvnaken unge og lekte. Plutselig slapp ungen en stor klatt på gulvet. "Voi å voi", sa finnekona og med hendene sopte hun opp det barnet hadde lagt fra seg og kastet det ut til hundene som jafset delikatessen i seg. Ganske rolig tørket den hjelpsomme kona hendene på skjørtet og fortsatte uten videre å kna brøddeigen. Med da stakk de to sultne forskerne av uten ferskt brød. "Vi rørte ut mel i varmt vann for å stille sulten da vi hadde slått leir", sluttet Schaanning.

DEN DYPFRYSTE FROSKEN

En høstdag med det samme isen såvidt hadde lagt seg på et grunt vann, var Schaanning ute og "klubbet" gjedde. Hadde med øksehammeren svimeslått noen store gjedder som han dro opp på isen. Så fikk han øye på en frosk som delvis var frosset fast i en isklump. Frosken ble tatt med heim til "Noatun" og lagt på et bord i kjøkkenet. Schaanning la et lommetørkle over det stivfrosne dyret. Han hadde en hushjelp som var nokså overtroisk. Neste morgen våknet han ved noen fæle hyl ute på kjøkkenet. Der stod hushjelpen hvit i ansiktet og skreik mens hun samtidig laget en stor dam på gulvet av bare redsel. På bordet hadde frosken tint opp litt etter litt, og nå hoppet den omkring med lommetørklet over seg og ble tatt for et spøkelse i halvmørket.

Det var forresten, etter det Schaanning fortalte, på et hengende hår at den samme hushjelpen var blitt skutt. En morder ble en vinter ettersøkt av lensmannen. Fyren skulle være sett i Pasviktraktene, og derfor la Schaanning hver kveld et ladd gevær ved senga si. En morgen før det ennå var lyst, våknet han med et sett ved at noen beveget seg i rommet. Han grep geværet og rettet det mot den kanten der lyden kom fra. "Til all lykke var jeg så lys våken at jeg ikke straks fyrte, men spurte hvem det var. Og det var hushjelpen som skulle gjøre opp varme", sluttet Schaanning.

Et kjært minne fra hans tid i Pasvik var en mauserpistol som han hadde nyttet som jaktvåpen. Da tyskerne forlangte alle våpen innlevert, ble mauseren gjemt vekk, hvor fikk jeg aldri vite, men han viste meg den etter krigen. Et slikt minne nordfra var det verdt å ta en risk for, var kommentaren.

INNSAMLINGER I PASVIK

I Schaannings unge dager var det ikke slik som nå for tida at det deles ut rundelige stipendier til undersøkelser og innsamlinger for de vitenskapelige institutter. Både han og Koren hadde sårt bruk for de kronene de kunne få ved å samle naturalier: fugleskinn og egg, lemen og andre gnagere. Eller det var lopper fra polardyr til baron Rothschilds store loppesamling. Flere av de vakre reirgruppene fra Pasvik som står

på Zoologisk Museum i Oslo har Schaanning samlet, og professor Robert Collett fikk mange fugleskinn og egg fra ham.

De prisene som han og Koren fikk av museene i årene 1900-1907 var rent rørende små sammenliknet med vår inflasjonstid, da det betales opp til 1500-2000 kroner for en ulovlig skutt kongeørn. Av et brev til doktor Wessel på Kirkenes, skrevet i 1907, går det frem at ett enkelt egg av flere fugleslag ble betalt med fra 25 øre opp til én krone. Høyeste pris er 6 kroner for ett egg av lappspove.

I brevet sier Schaanning videre: "Kunde jeg nu blot finde æg af Phyl. borealis og Mergus albellus, samt et expl., aller helst et kuld æg av Emb. rusticola, saa skulde jeg være helt tilfreds. Men jeg vilde finde dem selv".

Til sin venn Wessel skriver han i samme brev som er datert 4. desember 1907: "Først igår kom jeg ned til poststedet her, for første gang siden isommer. Jeg beder Dem først modtage min kjærligste tak for Deres deltagende brev ianledning min hustrus sygdom". Hans første hustru var Else Fiina, datter av reineieren Nils Rautiola. Hun døde i august 1907 og Schaanning satt igjen med tre barn. Det ble en tung tid for ham. I brevet heter det videre: "Jeg ligger p.t. paa Strand og expederer en 4 måneder gammel post. Det tager nok ugen ut, inden jeg bliver ferdig, og da reiser jeg igjen op til Hestefos, hvor jeg har en liden tulle paa 15 maaneder. Muligens reiser jeg saa en tur sydover til hovedstaden til julen og besøker guttene mine. Det er ensomt og trist i stuen nu, da greier jeg det bedre "paa skogen", men der kan jeg ikke have tulla mi med, og saa længter jeg alligevel hjem igjen".

"EN ØKONOMISK HERRE"

Stundom kunne Schaanning være meget økonomisk. Det var vel noe som satt igjen fra de nokså trange tider oppe i Pasvik. Når han fikk noe ekstra billig hadde han sin store moro. I Stavanger gikk han ofte med så langt hår at det lå ut over ørene og langt ned i nakken. Vi syntes det kledde ham godt. En dag dukket han plutselig opp på museet helt snauklipt. "Du ser ut som en ekte straffange", bemerket kontordama. "Ja, men så var det liddeli billig. Barbereren tok bare 50 øre da det ikke skulle være noen sveis. Og så gjorde han det på ett minutt".

Han førte meget nøye regnskap året rundt. En gang slo han opp i sin 7de sans. - "Hærm, hum - du skylder meg noen penger, Abo". Det kunne jeg i farten ikke huske, men så kom jeg på det. Da vi for flere måneder siden hadde vært innom Klepp Handelslag for å kjøpe mat til stasjonen, slapp jeg opp for penger og fikk låne én krone til wienerbrød som vi delte broderlig. I hans notisbok stod det korrekt: "Lånt Osa l., krone til wienerbrød på Klepp".

KONGRESS I KØBENHAVN I 1926

I Norsk Ornitologisk Tidsskrift og i en dagsavis skrev Schaanning et morsomt referat fra den internasjonale ornitologkongress i København i mai 1926. For å dekke noen av utgiftene til denne reisen, søkte han et bidrag av "Nansenfondet". Men det var sparsomme tider den gang, og han fikk bare 200 kroner. Det syntes han var meget knipent, og det samme mente medlemmene av styret i Norsk Ornitologisk Forening som akkurat var samlet da meddelelsen om bevilgningen kom. I et brev til meg skrev Schaanning: "Samtlige uttalte sin høieste forbauselse over den uhørte sum av kr. 200,- til Københavnkongressen, som de mente var en makeløs fornærmelse. Det var derfor nærmest en trøst da jeg kunne opplyse om, at den samme fornærmelse også var vederfaret Dem. Tænk 200 kroner! En kulturhistoriker fik utbetalt kr. 613.70 som utlæg til billett tur-retur Oslo-Stavanger, og en geolog fik nu samtidig to tusen kroner til en kongress i København i sommer. Navnet på denne geologen ble ikke offentliggjort - der stod bare "geolog". Men vår tur kommer nok engang".

I det nevnte brev fra mai 1926 heter det videre: "Jeg håper De slår følge til København. Vi kan gjøre det på den måten at jeg betaler for et 2 sengs hotelrom, så får De iallefald ingen andre utgifter dernede end selve kosten, og den kan vi jo holde os sjøl med, de målene vi ikke er gjæster. - Det blir ordentlig morsomt dernede!"

En ettermiddag da vi ruslet i nærheten av Rådhusplassen i København kom vi forbi en forretning, "Smørbrød-Fabrikken", der det stod utstilt blant annet matpakker til søndagens skovtur. Nå hadde Schaanning lagt merke til at prisen stadig ble forandret etter som stengetida nærmet seg. Vi hadde bestemt oss for at den kvelden skulle vi delikatere oss med danske snitter, og det ble litt av en spenning å se

hvor langt ned prisene ville gå. Porsjonen til flere kroner skiftet stadig prislapp. Og da en diger "Skov-Pakke" noen minutter før stengetid dalte ned i: "KUN EN KRONE", slo vi til. Og Schaanning moret seg over å ha satt en ny rekord i å ha gjort et virkelig røverkjøp. Vi klarte ikke å sette til livs alle de fine smørbrødene på én gang.

Under kongressen var en del ornitologer samlet en kveld i "Holger Drachmans Kro". Stemningen var svært gemytlig og utvungen, og det ble pratet fugl i lange baner. Ellers var der også underholdning av kabaretkunstnere på en liten scene. Blant annet var det en kar som av alle krefter hamret på et piano mens en fyldig dame sang en meget sørgelig kjærlighetssang som minnet om en skillingsvise. Kanskje var det til ære for de tilstedeværende nordboer, for omkvedet som stadig gikk igjen lød omlag: "Nu hviler hun i den sorte muld mellom de høie fjelde".

En tysker opptrådte med imitasjoner av ymse dyrelåter, blant annet griser, katter og hunder. "Du er fanden like god til å lage låter du, Abo", sa Schaanning. Da stakk en skøyer i meg. Vi satt ved et bord tett ved scenen og jeg sa halvhøyt til mannen: "Können Sie Vögel imitierren? Wir sind Ornithologen". Han laget noen låter av høns og nattergal. Så spurte jeg om han kunne herme etter orrhane og rypesteggen. Nei, det kunne han ikke. Uten å tenke nærmere over det, kurlet jeg som en orre og skarret som lirypesteggen. Det er den eneste gang at jeg har opptrådt på kabaret og høstet applaus. Tyskeren ble så ivrig at han kom ned fra scenen, og på stående fot måtte jeg "undervise" ham. Han var meget lærenem. "Jetzt kann ich es. Tausend Dank, Herr Norweger". Jeg vet ikke hvorledes Schaanning i grunnen likte at hans assistent opptrådte på en dansk kro, men han lo i hvertfall sammen med de andre ornitologene.

VAKT VED VADERUSENE

Både Schaanning og jeg syntes det var svært interessant å ringmerke vadefugler, selv om det stundom kunne bli noe av en tålmodighetsprøve å sitte og vente på at fuglene skulle gå i rusene. "Det er så lideli moro å fange faul at du "Megalepp" burde betale for å være med her ute på Revtangen". - Dette tilnavnet hadde han gitt meg fordi omordningen av museumssamlingene førte til at jeg måtte trække mye fram og tilbake i de store salene. "Megalepp" var visstnok et samisk navn på reinsdyret

Fig. 4. Schaanning under ringmerkingsarbeide på Revtangen 1. oktober 1946. På hodet har han et kjært minne fra sitt ungdomsopphold i Øst-Finnmark, "Pasvikhatten". (Bernhoft-Osa foto)

Fig. 5. Schaanning reparerer en ruse på Ornitologisk stasjon 22. september 1946. (Bernhoft-Osa foto)

og betydde vandrer.

Særlig kunne det røyne på tålmodet de dagene da det forekom store flokker av forskjellige arter, samtidig med at det var overflod av fluelarver alle steder langs stranda så rusene stod tomme i timesvis.

I den første tida stasjonen var i drift eksperimenterte Schaanning med fotsnarer av hestetagl. Et langt brett med snarer som en mann på Reve hadde laget, ble lagt ut på tarebrua. En og annen vader, oftest myrsnipe, som det var mest av, kunne bli hengende etter en fot. En slik fangstinnretning måtte være under stadig tilsyn og resultatet ble så minimalt at jeg for min del aldri brukte fotsnarer. Schaanning fikk forresten en kald dukkert på grunn av dette snarebrettet. En ærfugl, en lappspove og en sandløper var blitt hengende, og ærfuglen svømte avsted med hele brettet pluss de to vaderne på slep. Schaanning hev klørne og jumpet uti for å redde de tre fuglene. Under svømmeturen hendte noe merkelig. Først kom en vandrefalk og deretter en jaktfalk og slo ned mot ham. Det var ganske nifst, for begge fuglene var på så kloss hold at Schaanning bare ventet på at de skulle slå klørne i hodet hans. Det er vel rimelig at falkene kanskje gikk ut fra at det var en svømmende fugl.

Fangst med fallruser kunne være meget spennende og det var mange ganger vanskelig å styre seg så en ikke trakk for tidlig i snora. Men en måtte heller ikke vente for lenge når noen fugler hadde samlet seg under rusa. For plutselig kunne samtlige vadere lette og i samlet flokk ta en tur ut over sjøen.

Men tida på fangstplassen falt som oftest ikke lang når det bare var fugl der, selv om selve fangsten gikk tregt. Det hendte gjerne noe bestandig. Hvor mange ganger ble vi f.eks. ikke vitne til at en rovfugl jaget et bytte. Var det en vadefugl som feilte noe og derfor hadde vanskelig for å følge med flokken, så holdt vi gjerne et spesielt øye med den. Gang på gang hendte det at en rovfugl nettopp satte etter et slikt skadet eller sykt individ. Om vi ikke hadde vært det før, så ble vi klar over den rolle rovfuglene spiller for likevekten i naturen ved å ta dyr som er defekte på en eller annen måte.

Rett som det var tok huskatter seg turer ned på fangstplassen, hvor de fråtset i fugl. En av dem hadde en fast eteplass mellom to sanddyner, og der fant jeg hauger av vadervinger og fugleføtter med ringer. Dessverre var det fugl som vi hadde merket dagen før eller for

2-3 dager siden, så det ble ingen gjenfunn av interesse. Mange kvelder i skumringen så vi en stor svart katt på veg nedover mot Revet, men det lyktes oss ikke å få skutt den. Også røyskatt herjet til sine tider og drepte fugl i rusene, og minken var en lei plage da den også begynte å vise seg på fangstplassen. Det hendte at dette rovdyret gjorde reint bord. En gang jeg var opptatt med noe annet en halv times tid, fant jeg etterpå 12-15 døde sniper i et par ruser. De fleste var tilsynelatende like hele, og ved nærmere undersøkelse viste det seg at minken bare hadde bitt dem i nakken.

I de første høstsesongene stasjonen var i drift så vi oftere rovfugler som jaget etter vadere på Revet enn tilfellet var i de siste årene jeg arbeidet der ute. Rett som det var, hendte det at f.eks. dvergfalk og tårnfalk prøvde å ta vadere som var gått i rusene. De forsøkte å trenge gjennom nettingen idet de flakset rundt rusene, og det forekom ikke så sjelden at de smatt inn gjennom tuten på rusa og ble fanget. Var vi ikke akkurat til stede da, spiste falken ofte en vader eller to inne i rusa, og stundom drepte den alle de fangede snipene. For nærmere å kunne iaktta disse rovfuglenes adferd, unnlot vi enkelte ganger å skremme dem vekk. Det hendte at en dvergfalk kunne streve opp til et kvarter og vel så det, før den enten havnet i rusa eller ga opp og fløy sin veg.

Det forekom også at vandrefalk og en sjelden gang en jaktfalk uroet fugleflokken så fangsten ble minimal. Således skrev Schaanning i journalen den 13. september 1946: "Ellers obs. iaften også 1 dvergfalk, samt en helt mørk jaktfalk, som uavladelig kredset rundt og over rusene og fik vaderflokken på vingene, uten dog å slå etter de opskremte fugl en eneste gang. Den tok ruten over Revspissen ned Orrebukta, så i en runding tilbake over "Dagmerket" for endelig lavt over sandkulene pludselig å svæve frem over fangstplassen ved tarebukta. Denne manøvre gjentog den sikkert et snes gange uten å ta en eneste av de tusener vadere og andre fugl, som den skremte opp der mellom 5.30 og 7.30 aften. Trass i den svævet over svartbakene på steinodden blev dog alle disse rolig sittende. Ellers blev dagens ringmerkingsresultat på grund av den sviktende faldruse og det dårlige vær og ikke minst jaktfalkens stadige opjaging av flokkene bare 63 fugl".

Den 14. september heter det: "En rædsom natt med storm og syndflod, og først i 5,30 tiden imorges var været såpås at jeg voved meg nedover til fangstplassen. Den første fugl jeg fikk øie på var jaktfalken

fra igåraftes som nu tronet høit oppe på toppen av "Dagmerket", som en mørk siluet under den stormsvangre himmel! Jeg tok den da også som et dårlig varsel, og det viste sig å holde stik, ti jeg fandt alle rusene begravet under taremassene som stormen i løpet av natten hadde kastet på land. Alle rusene var fulle av tare. I løpet av et par timer fik jeg gravet dem frem og vasket fri for tare og restaurert dem såpas, at jeg kunde begynde fangsten igjen, og i løpet av 2 timer ringet jeg ytterligere 45 fugl, så jeg hadde ialt 48 på listen da jeg gikk hjem til frokost kl. 10. En stormflo var imidlertid tydelig i vente, og bølgene slog helt over sandstranden inn mot marehalmkulene og fyllte strandlagunen, hvortil nu alle vadere var fortrukket. Allerede kl. 12, to timer senere var jeg derfor igjen nede ved rusene, og fandt disse halvt under vand, de 3 var fremdeles tomme, men "Gamlerusa", som stod nogenlunde tørt, fornektet sig ikke og gav 7 fugl".

SCHAANNING VAR EN SEIG KAR

Schaanning sparte seg ikke når det gjaldt fangst og ringmerking på Revet, men trasset vær og vind. Karakteristisk er det som man kan lese i stasjonsjournalen for 4. oktober 1946: "Oppe klokken 5 inat i regn og S-kuling og drog til rusene med lykt og håv, men uten resultat. Tomhet på tomhet, obs. bare et par tundralo, 2 sandlo og 10-12 myrsnipper, så jeg var tilbake igjen kl. 7,30 til frokost". Men da det klarnet opp i titiden drog han atter ned til fangstplassen hvor han bare fikk noen vadere som alt var ringmerket. Et kraftig regnvær i 11-tiden tvang ham dyvåt tilbake til hytta. Men da det omkring kl. 14 var slutt med regnet, gikk turen atter til Revet hvor han ble i fem timer trass i regn og haggelbyger innimellom. I løpet av disse timene økte antallet vadere sterkt, så til slutt var det omkring 1000. Fangsten utgjorde ikke mer enn 31 stykker, men han holdt ut til kl. 19. Dagen var nok i strieste laget, for han skriver: "Vældig træt og endel "åndenød" på hjemveien".

Men likevel var Schaanning på farten igjen kl. 6 den 5. oktober, selv om det blåste storm fra vest og regnet. Morgenfangsten ble bare en dvergsnipe. Bølgene hadde ødelagt en del av rusene, men som det gjerne er tilfelle under stormvær, vrimlet det med vadere, flere tusen, mest myrsnipper som fråtset i den oppskylte fluemakk. Fiskemåker og

gråmåker i hundrevis deltok også i kalaset. Da det satte inn med styrt-regn ble rusene lagret og han gikk tilbake til hytta for å gjøre seg klar til å nå 9-bussen til Stavanger. "Denne gikk imidlertid like for næsen på mig, så jeg fikk en spadsertur i regn og på fastende hjerte like til Fore bro, hvor jeg fikk Jarulfs bil innover til Stavanger".

Schaanning hadde fått en liten blemme på tunga og skulle få den operert vekk. Han ruslet fra kontoret bort på sykehuset og fikk blemma fjernet under lokalbedøvelse. Legen sa han måtte gå heim og legge seg ned. Men det var ikke nødvendig for en slik bagatell, mente Schaanning, og satte seg til å arbeide.

Om det hadde gjort vondt, spurte jeg. - Å langt ifra. Sykesøsteren hadde til og med villet at han skulle kle av seg, men det hadde han sjølsagt nektet, for det var jo i tunga det skulle skjæres og under lokalbedøvelse. Det ble da til det at han fikk slippe med bare å ta av seg skorne, men det verste var at det var svære hull på begge sokkene. - "Kona ville at jeg skulle ha skiftet, men det var helt nødvendig siden jeg bare skulle rekke ut tunga", bemerket Schaanning med et flir. - Mitt råd om å lye dokteren ble avvist med at jeg var så "pysen", men da bedøvelsen begynte å gi seg, ble han noe blek om nebbet og ringte etter drosje.

POLITIKK

Jeg fikk ikke inntrykk av at Schaanning interesserte seg noe større for politikk i de senere år. I alle høve var det ikke ofte at vi drøftet dette emnet. Men i sin tid var han opptatt av Nasjonal Samlings program, som han mente kunne komme til å rette på meget som var skjevt i vårt samfunn. Da partiet var nystartet, meldte han seg inn og deltok i noen møter og utflukter. Men det var nok meget som ikke passet for en så selvstendig kar som Schaanning. Særlig tror jeg han fikk nesa full etter en båttur innover i Ryfylke. NS-folkene hadde leiet en liten dampbåt og forsynt den med gule flagg i lange baner. Langs båtens sider var det tett i tett med pappskjold i gult og rødt. Og da båten gled inn til kaia i Stavanger, stod deltagerne oppstilt og hilste med oppstrakt arm. Samtidig hørtes gjennom høytaler en ekte tysk marsj. Det hele virket så komisk at folk på bryggene fikk seg en god latter. Også

Schaanning innså det latterlige i hele bevegelsen og meldte seg ut.

NATURVERN

Etter som tida gikk ble Schaanning meget interessert i naturvern og tok initiativet til at en lang rekke fugleslag ble totalfredet i Rogaland fylke. Det var det første fylket som vedtok en lokal fredning.

Schaanning snakket ofte med harme over saksefangst av rovfugl, og det var han som gjennom dyrebeskyttelsen fikk anmeldt en mann oppe i Bjerkreim for grovt dyrplageri. Mannen hadde ikke sett etter saksene sine med det resultat at en kongeørn i dagesvis satt i en fotsaks på bakken og sultet ihjel. Karen slapp straff fordi det het at han på grunn av sykdom ikke hadde kunnet se etter saksene.

Da Schaanning kom til Stavanger Museum stod det utstilt en bjørn ved inngangen til vestibylen. Den var montert stående med en geit mellom forlabbene - liksom et talende bevis på hvor "skadelig" bjørnen er. Derfor fjernet vi geita da samlingene ble omordnet.

Når jeg nevner omordningen av samlingene, så festet jeg meg i 1919 særlig ved den måten Schaanning den gang hadde stilt opp fuglesamlingen på. Etter min mening både interessant og lærerikt. I et stort "Jærlandskap" var Jærens rugende arter representert. I andre montre fant man regelmessige besøkere, og publikum kunne straks se enten de kom fra nord, sør, vest eller øst. På samme måte var sjeldne trekkgjester utstilt for seg, med angivelse hvor de stammet fra. - Etter min erfaring vil en slik samling være mer interessant for folk flest enn når alt er ordnet strengt systematisk fra skap til skap.

IKKE BARE FUGL I STASJONSJOURNALEN

I stasjonsjournalen noterte Schaanning ikke bare vær og vind, fangstresultater og observasjoner, men også likt og ulikt om dagens hendelser. F.eks. 10. september 1939: "Osa's gebursdag i dag, så vi hadde shokolade kl. 8 imorges, og bedre frokost før vi gik til strandrusene kl. 9,30". - Da vi den 29. september samme år hadde besøk av

Peder Næsheim, formannen i Stavanger Museums direksjon, og Lauritz Hansen, medlem av direksjonen, heter det: "Oppe kl. 6 og serverte samtlige - fra direksjonsformann til assistent - kaffe og kjex på sengen".

Den 11. august 1946: "En 20 år gammel gårdsgutt hos Trygve Reve fik venstre hånd avrevet under forsøk på å slå knallhatta av en granat i kveld". - Ja, det var ikke den eneste ulykke som hendte på Reve etter krigen. To unggutter ble drept da de fingret med en granat et stykke fra stasjonen.

Og det var ikke bare tyskernes etterlatenskaper som gjorde at det til å begynne med følte noe utrygt å være på stasjonen de første årene etter krigen. Revtangen ble jo tatt til øvelsesområde både for luftvåpenet, tankvåpenet og luftvernet. Dette medførte store ulemper for vårt arbeide, særlig om høsten når det var stort trekk av vadere. Det endte med at de militære bekostet flytting av hytta til et tryggere sted lengre inne på land. Likevel ble vi rett som det var nødt til å forlate fangstplassen for noen timer eller endog dager.

En gang måtte en student og jeg springe for livet da det helt uventet begynte å smelle inne mellom sanddynene bare et par hundre meter fra det stedet der vi satt og iakttok fuglene på stranda. Det var en motorisert avdeling som ga seg til å skyte med feltkanoner utover mot stranda, uten på forhånd å undersøke om det befant seg folk i terrenget. Dette hendte straks etter at krigen var slutt, og da tok man det ikke så nøye. Senere ble det selvsagt gitt varsel med sirener og heist rødt flagg når øvelser skulle pågå.

En annen gang skulle det være presisjonsbombing med skarpt, og min kone og jeg ble invitert til å overvære øvelsen fra standplassen da vi ble beordret vekk fra stasjonen. Bombemålet stod ute på stranda ved sjøen. Jo, flyet kom fra Sola og slapp bomba, men den gikk et par hundre meter for langt inne og dalte ned i en sanddyne ganske i nærheten av Ornitologisk stasjon. "Nå går hytta!", sa en offiser. Men bomba eksplo- derte ikke, og det ble ikke pinneved av bygningen. Det ble sendt bud etter mineeksperter fra Sola og vi ble invitert til lunsj i offisers- teltet mens vi ventet.

Ved en anledning hadde en avdeling tanks skyteøvelser mot mål i sanddynene og etterpå fant vi to høyeksplosive granater, så de militære måtte budsendes for å spreng dem. Men en blindgjenger var gått langt inn i en dyne og det ble satt oppet rødt flagg som varsel. Dagene gikk og flagget forsvant, men ikke granaten. Den kom til syne da vinden hadde

gravd den fram. En guttunge plasserte granaten på bagasjebrettet og syklet helt til Bryne. Far hans senket den på dypt vann i Frøylandsvatnet. Da først ble det fart i de militære, men det var jo litt sent.

Schaanning og jeg var meget heldige. Når luftvernet hadde hatt flere dagers skarpskyting, lå det ofte en del ueksploderte 25-millimeters granater både på stranda og i taren, og disse var livsfarlige, sa en offiser. De kunne gå av når som helst om en kom borti dem aldri så lite. Men lykka var god, og det hendte aldri noe.

SLUMPELYKKE

Per Sivle har i sine "Vossastubber" en skrøne som heter "Slumpelukko" og som skuespilleren Lars Tvinde ofte las opp i radioen. En kan si at konservator Schaanning var ute for en aldeles utrolig slumpelykke, og det var ingen skrøne. Dette hendte på Utsira i 1937.

Mr. Chaworth Musters og jeg hadde vært en lengre tid på øya for å observere fugletrekket og foreta innsamlinger til Stavanger Museum. Schaanning satt heime i Stavanger med foten på en stol. Ved et fall mellom rullesteinene ute på Reve hadde det satt seg vann i kneet. Men han ville på liv og død også til Utsira, og som den seige karen han var, dukket han opp en dag og hinket litt omkring. Oppholdet strakte seg over fire dager. En formiddag satt han på et steingjerde tett ved noen grantrær som var plantet i ly av en bergknaus. Der var det blitt iakttatt en del mer sjeldne arter, så Schaanning holdt utkikk etter alt som viste seg. Da fikk han øye på en småfugl, en piplerke, som han ikke var helt sikker på. Fuglen ble derfor skutt og det var ingen av våre kjente fugleslag. Senere viste det seg at det dreiet seg om en Anthus hodgsoni som hører heime i Asia. Den fikk navnet sibirpiplerke og var den gang ikke bare ny for vårt land, men også for Europa.

HELTEN FRA PASVIK TAR SOLBAD

Schaanning og jeg var, som nevnt, så gode venner at han ikke tok det ille opp om han ble ertet litt. Han kalte meg som alt nevnt for "Megalepp" og jeg på min side betegnet ham som "Helten fra Pasvik". Han kunne være svært galant mot damene, og når han snakket med dem, slo han stundom over i annen r enn til vanlig. "Du kurler som en orrhane når du kurtiserer en ung dame", fikk han av og til høre. "Pass deg sjøl, du "Megalepp"".

En av byens vakreste damer som var journalist i Stavanger Aftenblad, kom en dag opp på Museet for å få bestemt et insekt som var blitt innlevert i redaksjonen. Da jeg kjente dyret sa jeg hva det var. Ville ikke bry Schaanning. Etterpå da jeg leverte dyret til ham fikk jeg høre: "Hærm, hæm, du misforstår nok din stilling. Alt som kommer inn til vår avdeling skal straks leveres her på kontoret. Det får du huske for ettertiden".

Jo, det husket jeg på neste gang. - En gammel, snakkesalig dame kom med en skadet gråspurv og fortalte i det vide og brede om de nærmere omstendigheter ved funnet. Hun ble geleidet inn på kontoret og høytidelig avlevert.

"Dette kunne vel du, Osa, like godt ha tatt deg av uten å bry meg?" - Jo, men jeg hadde jo fått uttrykkelig beskjed om at alle besøkende skulle henvises til hans kontor. Eller kanskje dette bare gjaldt vakre damer under en viss alder? Her måtte jeg ha grei beskjed. Som svar fikk jeg bare et litt skjevt flir. Avgjørelsen overlot han tydeligvis til min gode smak.

En stekende sommerdag i 1930 var Schaanning og jeg invitert til konsul Gustav Arentz som ferierte inne på Tau i Ryfylke. Der var det også flere pene damer på besøk. Da disse gikk for å bade ville også Schaanning bli med. Han fant ut at Abo var litt av en feigas da jeg nokså snart søkte skygge for ikke å bli forbrent. Det var også Schaannings første solbad det året, men han ble likevel liggende og underholdt damene. Neste dag kom han ikke på museet, for han måtte ligge på divanen mens hans kone øste fløte over en sår rygg. Først da ryggen var helt god igjen, våget jeg meg til å spørre om "Helten fra Pasvik" ennå ikke hadde lært at dameselskap kunne være farlig for ryggskinnen.

Schaanning hadde nemlig dramatisk berettet en hendelse som lå en del år tilbake i tida. I en elv på høyfjellet kom han over noen store

ørreter som var blitt stående innestengt i en dam på grunn av lav vannstand. Fiskene kunne ikke komme ut og han ville fange dem og tok av seg skjorta. Men fangsten tok mye lengre tid enn beregnet og sola stekte. Fisk ble det til stor glede for et par budeier på en støl i nærheten, men Schaannings rygg fikk betale. Jentene serverte fjellørret i rømme-saus, men vår helt ble liggende med feber i et par dager. Ryggen var blemme i blemme og det gikk mer rømme til den enn til fisken, da budeiene måtte slå fløte på Schaannings ryggstykker.

EN HAREJAKT

En høstdag satt Schaanning og jeg i en lun grop mellom sanddynene og merket vadere. Den gangen hadde vi ennå ikke fått noe krypinn på fangstplassen og måtte sitte ute i all slags vær. Det var en ti minutters vei opp til stasjonen så det var sjelden at kassene med fugl ble båret dit opp. Men denne dagen var det sol og nesten vindstille. Da kom fem bykarer med gevær gående i en rekke mellom sanddynene. Nå får vi besøk! sa Schaanning og lurte på om karene var frekke nok til å skyte på museets eiendom, og det til og med 14 dager før jakttida begynte. Jo, de klatret over gjerdet og straks etter smalt ett skudd. En velvoksen hare ble triumferende løftet i været og behørig beundret. "Hallo, Gratulerer!", ropte jeg. De bolde jegere fikk ikke øye på oss nede i gropa, han som stod med haren slapp sitt bytte ned i marehalmen og glodde uskyldig opp i lufta som om han ville skyte på en forbiflyvende måke. De andre begynte å stikke av og var barnslige nok til å holde armene foran ansiktet slik at de ikke skulle bli gjenkjent. Etter en del drøfting seg imellom, kom to-tre av dem bort til oss. En av dem slo meg på skulderen og ville vite hvorledes det stod til med "fredningsmannen". Jo takk, han hadde det utmerket, men håpet at det ikke var hans skalp de var ute etter siden det ennå var 14 dager til harejakt var lovlig. "Du har nok skutt meget ulovlig i dine dager du, N.N.!" Den gode herr N.N. visste ikke at vi hadde sett haren, og han bruste kraftig opp over slike beskyldninger i vitners nærvær. "Nei, ta det nå med ro", sa jeg. "Husk på haren som ligger der borte. Den var fredet og dertil skutt på Stavanger Museums område". Det kom dott i bjølla, og vi fikk en lang forklaring og unnskyldning om at når en leiet dyre jaktrettigheter, var

det nødvendig å begynne jakten før tida. Ellers fikk en ikke noen harer, for bondeknølene skjøt dem mens de ennå var fredet. Disse karene fra Stavanger hadde ikke leiet noen jaktrett. Men etter den tid ble det mindre ulovlig jakt på museets eiendom selv om plakatene med "FREDLYST MOT ALL JAKT" stadig ble pepret med hagl av krypskyttere.

LIDDELI GOD TOBAKK

Til en jul hadde Schaanning fått sigarer. Noen av disse var gått i stykker og ble benyttet som pipetobakk. Jeg ble tilbudt å prøve sorten, men foretrakk vanlig mikstur. "Ja, men det er liddeli god og sterk tobakk. Du trenger bare å ta to-tre drag så sviver det for deg".

HANS YNDLINGSFUGL

Hans Thomas kunne virke meget barskere enn han var. Men ofte var han rent sentimental og la ikke skjul på det. En vårdag trippet årets første linerle omkring utenfor kontorvinduet. "Nei, helledussen, se på den da! Linerla er min yndlingsfugl", sa han med en tåre i øyekroken. Jeg protesterte. Det var ikke tilfelle, for nylig sa han at tundrasnipa var hans kjæreste fugl. "Du har helt rett, Megalepp. Jeg har ikke bare én yndlingsfugl, men flere".

Under våre samtaler gikk det frem at Schaanning på en måte bebreidet seg at han hadde skutt så mange fugler både til matbruk og til vitenskapelige formål. Særlig hadde det vært lite hyggelig å avlive de vakre dunungene av vadere selv om de den gangen var av stor vitenskapelig interesse for zoologene. Etter at han flyttet til Stavanger var det helt slutt med å gå på jakt uten når det gjaldt å skaffe en og annen fugl til museets samlinger.

ZOOLOGI KONTRA KULTURHISTORIE

Da tilbygget på Stavanger Museum var ferdig i 1930 skulle hele den gamle bygningen disponeres av zoologisk avdeling. Men konservatoren ved kulturhistorisk avdeling, Harald Hals, hadde plassert noen gamle stoler i vestibylen ved inngangen til sin avdeling. Dette likte ikke Schaanning som betraktet hele vestibylen som sitt lovlige område, og saken skulle inn for museets direksjon dersom stolene ikke kom vekk med en gang. "Jeg kommer til å sette min stilling inn på dette, og jeg går ut fra at du Abo også gjør det samme og vil stå last og bram med meg". Mitt standpunkt ville nok ikke betydd det minste, for jeg var den gangen bare midlertidig ansatt. Men striden ble ordnet i "minnelighet" av Schaanning selv, uten noen direksjon: "Stolene skal fjernes på flyvende flekken, ellers henter jeg geværet og skyter". Da forsvant Hals som et lyn og ropte i forbifarten til vaktmester Elias Aksdal: "Schaanning er blitt spennet gal. Han vil skyte meg". Schaanning hadde kolossal moro av at "trusselen" virkelig var blitt tatt alvorlig og at kulturhistorikeren forsvant i all hast. Samme dag fikk Aksdal beskjed av Hals om at stolene skulle tas vekk. Dermed ble det fred mellom de to avdelingene og jerndørene inn til nybygget skulle være grensen. Alt var atter såre vel.

"BRYNE NEBBET"

Schaanning kunne bruse opp stundom, men etterpå var han like blid og alt var "glemt". Han gikk ikke og bar på nag i lengre tid. Selv om han for det meste viste seg som en god venn, var han ikke redd for å si fra når noe ikke behaget ham.

"Er jeg så urimelig, Abo? Når jeg er umulig hjemme, så sier kona og døtrene mine ofte: Stakkars Osa, stakkars Osa". En av de aller siste gangene vi snakket sammen, kom han med en bemerkning om at han nok ofte hadde "brynet nebbet" på meg. Ja, det hadde nok hendt, men det ble oppveiet av alle de gilde og morsomme dagene vi hadde hatt når vi kamplet sammen på Revtangen og Utsira, var mitt svar. "Om jeg stundom brynet nebbet på deg Abo, så er du i hvertfall en skikkelig kar".

RUNDE TALL

Var det noe Schaanning satte pris på, så var det runde tall. Da jeg i 1948 utarbeidet en liste over hans publikasjoner, ble det akkurat på streken 100 titler. Det syntes han var storartet.

En høstkveld mens vi holdt på med vaderfangsten hadde han blant annet fått 99 myrsnipper, men enda det var nesten mørkt, ville han ikke gi seg før nummer 100 hadde fått ring. Jeg var både trett og sulten og ville helst vi skulle avslutte dagen. Derfor tillot jeg meg en liten svindel og fikk lurt en av mine myrsnipper inn i en av de rusene som Schaanning holdt øye med. "Jammen ble det hundre likevel, Abo". - Og jeg stakkar fikk nesten bondeanger av å ha vært så falsk. For til kveldsmaten hadde vi en prima sjokolade for å feire myrsnipe nr. 100! Da jeg en gang senere tilstod min brøde, lo han godt og forpliktet seg på at jeg ikke skulle få så god sjokolade neste gang.

Den 28. august 1939 ble betegnet av Schaanning i stasjonsjournalen som en "rekorddag". Formiddagens fangst ble avsluttet med en tundrasnipe som ble merket som nr. 200 og ble sluppet med "ovasjoner og cocktail". Sammenlagt ble 227 vadere ringmerket denne dagen. Dette var den gangen et bra resultat.

"GAMLERUSA" STJÅLET OG STASJONEN PLYNDRET

En gang Schaanning hadde vært en tur nede på stranda kom han meget oppbrakt tilbake. For tenke seg til, noen hadde stjålet hans kjære "gamleruse". Fikk han bare fatt i den frekke fyren skulle det bli oppvask. Det lyktes å få vite hvem som var synderen. Og etter det ryktet fortalte, hadde han fått sitt pass dugelig påskrevet. Men det hele endte i all vennskapelighet, for mannen visste ikke noe om fuglefangsten på Reve og trodde at rusa var slengt på land av sjøen.

Etter krigen fikk vi sveiset en del nettingruser som vanligvis ble oppbevart inne mellom sanddynene når de ikke var i bruk. En dag var alle sammen forsvunnet. De ble etterlyst i avisene med anmodning om å sette dem på plass igjen. Men de var og ble borte. Da fikk vi et anonymt vink om at rusene stod på en gård inne på Jæren og gjorde tjeneste som kyllingbur. Mannen som hadde tatt rusene ble pålagt å kjøre dem tilbake

til Reve og slapp med det. Han gikk ut fra at det var noe tyskerne hadde lagt igjen, påstod han.

Da jeg den 29. september 1940 tok en tur til stasjonen, viste det seg at en hel del ting var forsvunnet. Noe direkte innbrudd lot det ikke til å være, for døra var låst og uskadd og vinduene hele. Antagelig var det nordmenn som hadde "tatt vare" på sakene for at tyskerne ikke skulle få tak i dem. "Efter Osa's alarmbudskap om resultatet av innbruddet", reiste Schaanning dit ut og tok opp en fortegnelse over det som var forsvunnet. En del saker ble tatt med til Stavanger for å oppbevares der, men stasjonen ble som vi skal høre, senere plyndret totalt.

Under den siste verdenskrig var Ornitologisk stasjon ute av drift. Revtingen ble etter hvert en "festning" med kanonstillinger, minebelter og piggetrådsperringer. Det lyktes Schaanning å få besøke stasjonshytta en gang sammen med en høyere offiser og en soldat som loset dem gjennom minebeltet. Hans kjære stasjon var et sørgelig syn. Den var plyndret og alt var vekk. Til og med dører og vinduer var fjernet. Da vi etter krigen tok opp igjen arbeidet på Reve, fant vi igjen restene av dører og vinduer i en bunkers ute på selve Revet der det hadde vært en vaktpost.

Noe Schaanning husket fra siksakturen gjennom minebeltet var et gråtrostreir i hyllebusken ved trappa på stasjonen. Reiret lå slik til at takdryppene traff det når regnet silte ned. Men en fugleinteressert soldat hadde laget et slags "tak" over reiret så trosten ikke ble våt mens den ruget.

Ornitologisk stasjon kom i drift igjen i løpet av 1946. Og i journalen for 5. mai beretter Schaanning: "Okkuperte stasjonen kl. 12 i dag sammen med doktor Heiberg og våre koner. Huset en svinesti med skitt og knust vindusglass og høvelflis over alle gulv. Imidlertid var inn-satt nye vindusrammer med glass i stue, kontor og kjøkken, samt dører og skapdører i kjøkkendisk og skap. Ovnen i kjøkkenet en ruin".

STRIDEN OM COLLETTS "NORGES FUGLE"

Som nevnt kunne Schaanning føre en meget skarp penn. Det går blant annet frem av avisfeiden omkring det store verket av Robert Collett som utkom i 1921 ved Ørjan Olsen. I en anmeldelse satte Schaanning frem påstanden om at Ørjan Olsen hadde plagiert Ernst Harter. Beskyldningen

vakte oppsikt over hele landet og det ble anlagt injuriersøksmål mot Schaanning. Men det endte med forlik. "Det gikk jeg med på for jeg syntes i grunnen så synd på Ørjan fordi han nylig hadde mistet sin far", sa Schaanning da jeg ville vite hvorfor saken ble henlagt. Diskusjonen omkring verket ble også tatt inn i Norsk Ornitologisk Tidsskrift (1921) og det hendte at Schaanning småhumrende satt og frisket opp igjen de ymse innlegg. Han moret seg også over polemikken med prosekutor O. Berner i Norsk Jeger- og Fiskerforenings Tidsskrift. En polemikk som Schaanning syntes han hadde klart fint.

HAN VAR OFTE SKEPTISK OVERFOR SJELDNE FUNN

De fleste feltornitologer viser en glede som kanskje kan virke litt "barnslig" når de finner noe nytt eller oppdager en sjelden art. I Sterna 1965, side 218, har jeg fortalt om Mr. Musters som danset krigsdans da jeg på Utsira fikk tak i det første norske eksemplar av gulbrynsanger. Selv om Schaanning ikke danset av begeistring, så gledet han seg kolossalt ved mange lignende anledninger.

Men han var alltid meget skeptisk overfor "nye arter" eller sjeldne iakttagelser når det ikke forelå håndgripelige funn. Da de første meldinger kom fra Utsira om arter som var helt nye for vår land, var han meget tvilende og bestemte seg for selv å ta seg en tur dit ut for å "kikke litt i kortene". I Stavanger Museums Årshefte 1935-36 skriver han: "Mr. Musters liste over alle disse nye fund var så fantastisk, at jeg hadde vanskelig for å ta ham alvorlig, så jeg var - oppriktig talt - ladet med tvil da jeg 5. september i høst sammen med min assistent Bernhoft-Osa gjorde min entre på Utsira".

Var det noe jeg lærte av Schaannings skepsis så var det ikke straks å tro at det var noe sjeldent når det var vanskelig å bestemme arten. Da jeg fant det første norske reir av engelsk gulerle, mente han at det vel helst var M. flava flava. Først senere lot han seg overbevise og "gratulerte" meg. Men han hadde i årenes løp opplevet mye merkelig når folk kom med rare fugler. En jeger i Stavanger leverte inn en liten "falk" som viste seg å være en tårnseiler, selv om den jo hadde både "kromt nebb og kvasse klør".

PÅ UTSIRA

Under oppholdet på Utsira høsten 1936 hadde vi det både interessant og morsomt sammen med engelskmannen Chaworth Musters. Han hadde "oppdaget" Utsira og gjorde at øya ble viden kjent for de sjeldne fugleslag som ble påvist der. Musters var en av de yngste sønnene til en engelsk godseier som hadde kjøpt seg et stort jaktterreng oppe i Surnadal. Derfor snakket Musters bra norsk med en snodig "møreaksent". Han var en høg voksen kar med stor krum nese, kort skjegg som virket nokså uryddig fordi han selv stusset det med en neglesaks. Vanlig lomueur brukte han ikke, men gikk med et av disse små vekkeurene i trøyelomma.

Når vi streifet omkring hadde Musters den store fordel at han var så lang i beina at det var lett bare å skrive over piggtrådgjerdene. Schaanning og jeg måtte oftest ta omveier, og det førte til at Musters fikk skutt fugl som vi alle tre forfulgte. - Vi bodde hos fyrvokter Aspen, og Musters introduserte seg hos fru Aspen med uttrykkelig beskjed om at fiskepudding ville han ikke se. Han var kjederøker og gjorde ende på 50-60 sigaretter om dagen. Han holdt seg til "Teddy" for dette merket kunne en få alle steder.

Om kveldene satt vi og drøftet dagens begivenheter, og Musters foreslo gjerne at vi måtte snakke om hvilke sjeldne arter vi skulle finne denne høsten. Han var så opptatt av disse for Norge nye arter at han tilbød seg å bekoste oppsatt en stasjonshytte på Utsira. Dette hadde vært en bagatell for ham som var halvveis millionær i bryggeriaksjer. Men vi måtte garantere at det skulle drives observasjoner hver høst. Dette kunne Schaanning av økonomiske grunner selvsagt ikke love, og det ble derfor ikke noe av planen.

Chaworth Musters interesserte seg også for gnagere, helst mus, "miser" som han sa. Etter det han opplyste, var han opptatt med å utarbeide en katalog over alle Europas gnagere og foretok mange reiser for å samle inn materiale og besøke samlinger i ymse museer. Således var han en tur til Moskva. På en reise i Nord-Afrika kom han midt opp i en stamme feide og var ille ute, men det gjorde ikke noe, for da han hadde søkt dekning i et ennå varmt granathull, fant han en død mus som viste seg å være ny for vitenskapen. Om han fikk gjort ferdig sin katalog over gnagere, vet jeg ikke. Han ble ingen gammel mann og døde av hjerteslag en stund etter at den siste verdenskrig var slutt.

Da tyskerne besatte Norge, befant Musters seg i Bergen der han arbeidet for det engelske etterretningsvesen. I en norsk bok fortelles det at man hadde et svare brev da han og en annen englander skulle sendes nordover til Mørekystrn over Hardanger og videre til England. Musters nektet på liv og død å ta av seg skjegget og måtte visstnok trues til det. På Utsira fikk jeg forresten allerede før krigen mistanke om at han også hadde andre interesser enn bare fugl og mus. I fyrtårnet hadde nemlig Aspen hele tre telefonapparater, og i farten kom han til å fortelle meg at det ene hørte til en hemmelig militærtelefon. Da la jeg merke til at den gode Musters gjorde en ganske liten bevegelse og lyttet på hva vi snakket om. Etterpå viste han en noe påfallende interesse for disse apparatene. I 1945 kom Musters til Trondheim og var da offisielt knyttet til engelsk etterretningsvesen.

NØYSOM I MATVEGEN

Selv om Schaanning var vokst opp i et byhjem fant han seg godt til rette under de meget primitive forhold oppe i Pasvik. Også under oppholdet på Reve kunne han være uvanlig nøysom. Når han gikk opp i fangst og ringmerking med liv og sjel, var det ikke så nøye med levemåten. Det hendte et par ganger da han var der ute alene at maten slapp opp. Men det var så mange fugler at det ikke gikk an å kaste bort tid med å få tak i proviant. Nei, da var det enklere bare å rusle bort i nærmeste gulrotåker og forsyne seg.

Da hans kone nummer to skulle bli med nordover til Finnmark, ville hun som rimelig var, ha med seg skikkelig sengeutstyr. - Nei, det var da helt unødvendig å dra på slikt. På "Noatun" var der en meget god seng. Da den nygifte frue skulle inspisere sitt leie, viste det seg å bestå av to reinsskinn, ett tjente som madrass og det andre som dyne. Dette er nok et eksempel på hvor lite kravstor Schaanning var. Kontakten med den levende natur var for ham hovedsaken.

"SØVNLØS"

Som fortalt, var Schaanning en energisk morgenfugl og var tidlig oppe, selv om han innbilte seg at han stundom ikke hadde lukket et øye hele natten. Mange ganger kunne hans kone da opplyse at hun flere ganger hadde banket i veggen fordi han snorket og holdt henne våken, og jeg hadde kastet puter i hodet på ham for å stoppe ulåten. Men han trodde ikke noe større på at han hadde uroet oss. I alle fall ville han ikke innrømme det og syntes vi var noen store murmeldyr.

"RØKDJEVELEN"

Det skulle mures peis i stua på stasjonen, men byggherren og mureren kunne ikke enes om diameteren på pipa. Schaanning ville ha 6 tommer, men mureren protesterte og sa at så trangt løp her mellom sanddynene ville være bare tøys. Som fagmann kunne han ikke gå med på 6 tommer og ville heller ta sin hatt og gå. Schaanning holdt på sitt og mente det var fritt for å gå om han nektet å ta arbeidet. Schaanning fortalte at han hadde bygget peiser oppe i Pasvik. For å få slutt på diskusjonen tok jeg muremesteren til side og fikk ham overtalt til å ta arbeidet selv om pipa bare skulle være 6 tommer. Vi fikk heller få en større pipe senere. Mureren gikk i gang, men frasa seg alt ansvar.

Så skulle peisen innvies med en fest, og noen av naboene på Reve ble invitert. Det hele ble forsåvidt meget vellykket, men peisen streiket totalt og festdeltakerne måtte sitte på puter på gulvet for i det heletatt å kunne skimte hverandre gjennom røyken. Schaanning trøstet oss med at peisen ville nok bli fin når pipa bare fikk tid til å tørke. Men peisen var og ble helt ubrukelig og måtte rives og pipa få større diameter. Til minne om denne begivenheten malte Schaanning en stor figur på peisen. Det var selve "røkdjevelen" med horn og svarte hoggtenner i det ildrøde gapet. Da jeg ble bestyrer av stasjonen var jeg blitt så lei av "kunstverket" at det ble overmalt.

ORKAN OVER REVTANGEN

I det følgende utdrag av dagboka skildrer Schaanning en opplevelse han hadde i oktober 1938: "Den 2.10. Ringmerkingsresultatet idag 114 ringfugler, og da det vrimler av vadere og alle rusene er i orden er det utsigter til storfangst imorgen - bare været holder! Den 3.10. er det forrykende orkan fra SO imorges og rusene er begravet i taremassen ved morgenvisitten, men fikk ringmerket 9 myrsnipper samt 3 polarsnipper og 1 tundralo. En flok på 8 storskarv var drevet inn på odden av uværet, og det vrimlet med småvadere og lappspover. Ennu ikveld raser stormen. Ringmerkingsresultat idag bare 13 fugl. Mennesket spør - Vor Herre rår. Men det ser smått ut med "storfangsten". Den 4.10. I natt var vi forberedt på at huset var ramlet, og imorges fremdeles samme forrykende orkan fra SO. Utpå dagen løydet det litt av og jeg kom meg ned til strandrusene med dårlige anelser. Og ganske riktig, den nye store strandrusa som jeg igårftes for sikkerhetsskyld hadde flyttet op og montert lenger inne på stranden, lå væltet og slengt langt innpå, mens alle de øvrige ruser var forsvunnet under taremassene. Efter et par timers arbeide hvorunder været nu bedret sig betydelig, fik jeg atter storrusen montert på ret kjøll igjen.

Den 5.10. Inat frisknet vinden op igjen, og morgenen oprandt med generalstorm, denne gang fra SV, så det var med et minimum av håb jeg denne gang tog kursen til fangstplassen, hvor alt nu var feiet vekk. Der var overhodet intet å se av fangstapparater uten midtpartiet av storrusen, som lå i vrang på et tareflak. - Etter frokost fik jeg min kone nedover til Revspidsen for å se på havet og de veldige bølger som brøt innover. Da vi kom ned var tareflaket med den havarerte storrusen kastet helt på land, og hele strandområdet var nu dekket av en metertykk taremasse næsten helt op til sandkulene. Vi ville forsøke å få reddet rusen og vasset derfor utover til den i tarevælling til knæs, da jeg ved å se mig tilbake pludselig får øie på en skummende hvit bølgeryg som brusende flommer frem tvers over nasset fra sydost, således at hele Revtangen-odden like op til sandkuleranden i et nu er oversvømmet. Min hustru var ikke rukket så langt ut som jeg og greiet såvidt å få snudd om og komme seg unna op i sandkulene, men jeg blev vasket overende og sat i bevægelse utover med taregrøten, og blot under store anstrengelser lyktes det mig å rekke op i sandkulene til min kone før neste bølgeryg kom brusende samme vei. Vestastormen og strømmen i forening hadde tydelig presset kolossale

vandmasser inn i bukten på sydsiden av selve Revtangodden, samtidig som stormen gikk mere over til SV, og hele havet ramlet nu innover denne sandbukten som blev fylt til langt op i sandkulene innenfor, og blev så helt naturlig presset over selve odderyggen bak os. Nu renses denne "bakevjen" på noen øieblik hele bukten og de 2 steinnessene fremfor os for de metertykke taremasser og vrakgods av alle slags, som hadde hopet sig op her i uker og måneder. Samtidig skar den sig inn i selve sandkulekanten, som raset ut i en snorret linje på adskillige meters dybde. Og rusen vor forsvandt med alt det øvrige. Hele stranden her innenfor bukten blev som blankskurt - ren fast og glat sandstrand uten minste ujevnhed: En sceneforandring helt enestående. "Fløirusen" fik vi monteret for fangst et stykke oppe mellom sandkulene, hvor nu tusenvis av småvadere furagerte i bakevjer av sjøvandet som var vasket innover. Etter middag gikk vi en snarvisit hitned igjen og ringmerket 17 myrsniper og 3 polarsniper, og det var da blit så mørkt at vi måtte lyse os frem med en blåndlykt gjennom regn og ruskeværet. Dagens fangst ble 21 fugl.

Den 6. oktober oprandt med stille - sol og enkelte regnebyger ute, men - kjelleren fuld av vand. Omkring huset er faktisk nu en eneste sjø, hvorav sandkulene stikker op som øyer. Jeg stod for 32 år siden (på dagen) ved Enare, og kan ikke se forskjellen på her og der! Ellers vadet jeg over til "Fangstgarten" og knep 1 steindilp og 2 knøtter. - Kaffekjelen fyltde jeg imorges fra trappen, hvor bølgene vasker en om føttene. "Fløirusen" som stod nede ved Revet, inneholdt 4 myrsniper. Men det ble også dagens vaderfangst. - Alle de vældige vaderflokkene, mest myrsnip, var forsvunnet inat. ---- For øvrig medgik dagen mest innendørs, mens vort tøy holdt på å tørke. Jeg malte i mangel av annet "Fanden" - det vil si "Røkdjævelen" på peis-himmelen. Den 7. oktober: Storm av syd. Taren begynner å drive innover til den blankskurte Revodden, hvor noen svartbak, ærfugl og 1 storskarv hadde plassert sig imorges".

IVRIG FRIMERKESAMLER PÅ SINE GAMLE DAGER

På Bærøy utenfor Kragerø kjøpte Schaanning en tomt og fikk seg et koselig sommerhus med stor hage. Der likte han seg godt og oppholdt seg meget der for å komme seg etter et hjerteinfarkt. Her drev han også

Fig. 6. Schaanning i sanddynene på Revtingen, sammen med sin kone (helt til høyre) og svigerdatter. (Bernhoft-Osa foto)

Fig. 7. Schaanning og frue foran Ornitologisk stasjon, Bernhoft-Osa til venstre og tannlege Wilmann fra Florø til høyre. (Bernhoft-Osa foto)

"matauke" når kreftene tillot det. Da han ble pensjonert bodde han meget på Bærøy. I sine siste leveår stullet han stadig med sin store frimerkesamling som var ganske verdifull. Særlig samlet han på engelske "vannmerker". Begynnelsen til denne hobby var at han tok vare på merker med fuglemotiver. - En dag viste Schaanning meg et frimerke som skulle være så sjeldent. Det lå i en selofanpose, men det var såvidt jeg fikk lov til å holde det i klypa. "Vær forsiktig!". Hvor meget det kostet? Jo, 150 kroner og det var liddeli billig, men måtte ikke si noe til hans kone. Hun syntes nok at det ble vel dyrt med denne hobbyen. Men samlingen oppnådde en god pris da den senere ble solgt.

Da Schaanning kom til Stavanger var han gift for andre gang. Hans første kone, Elsa, døde oppe i Pasvik, bare 21 år gammel. Hans nye kone het Hedvig og var datter av sorenskriver Schelderup i Kragerø. Schaanning var svært opptatt av henne.

Aldri glemmer jeg en høstmorgen ute på Ornitologisk stasjon. I grålysinga kom Schaanning styrtende inn og vekket meg. Han ropte at jeg måtte få tak i lege for hans kone hadde fått slag og kunne ikke snakke. Han var kritthvit i ansiktet og aldri har jeg sett ham så fortvilet. Det var den gangen ennå ikke kommet telefon på stasjonen, så jeg løp opp til en av gårdene på Reve og fikk tak i doktor Heiberg, familiens gode venn. Etter en stund kom både han og sykebil fra Stavanger. Fru Hedvig kom på sykehuset, men det var et lett slag og hun kom seg relativt fort og ble helt frisk igjen. Hun døde i 1973 i en alder av 85 år.

ET TRIST BUDSKAP

Som man vil forstå ble det for meg en trist stund da Schaannings datter i mars 1956 ringte til meg og fortalte at hennes far var gått bort, 78 år gammel. Selv om han var 20 år eldre enn meg, hadde vi vært så gode kamerater at det følte som et stort tap. Vi var jo begge utpregete feltornitologer og hadde hatt mange gleder sammen ute i den levende natur. Og på Jæren hadde vi rikelig anledning til å dyrke våre interesser. For meg var det som man vil ha forstått, en gild tid de årene vi arbeidet sammen - og da ikke minst på ornitologisk stasjon.

ISBN 82-7126-152-5